

Україна і СВІТ

вступ до історії
та громадянської
освіти

Марина КАФТАН, Ірина КОСТЮК, Ксенія НОВІКОВА

УКРАЇНА І СВІТ: вступ до історії та громадянської освіти

Навчальні матеріали для пілотування
у 6 класах експериментальних закладів
загальної середньої освіти

Урок 7

Київ · Світич · 2022

Тема 2

Що таке минуле, хто і як його вивчає

§ 7. Історія як минуле і як розповідь про минуле. Чому вивчення минулого є важливим

Після ознайомлення з матеріалами параграфа й виконання завдань ти зможеш:

- пояснювати, що означає поняття «історія» і чого воно стосується;
- узагальнювати інформацію з тексту та візуальних джерел;
- наводити приклади дописемної та писемної історії;
- розповідати, чому для людей цікаве й важливе минуле;
- розвивати вміння логічно обґрунтовувати власну позицію.

1. Якою буває історія

1. Що таке минуле? Де тобі зустрічалися слова “минулий”, “давній”? Поміркуй, що таке історія.

Коли з тобою сталася цікава пригода, ти розповідаєш друзям про неї *історію*. Коли захоплюєшся якоюсь видатною людиною, ти цікавишся її біографією та *історією* успіху. На сайті твоєї школи можна прочитати про *історію* її створення. У родинних фотоальбомах цікаво досліджувати *історію* сім'ї. Як бачиш, ми часто називаємо *історією* все, що відбувалося в минулому.

Слово “історія” має два значення: те, що трапилося в минулому; наука, яка вивчає минуле за допомогою різних свідчень. Історія як минуле та історія як наука про минуле не завжди збігаються. Адже знати все про минуле людства, кожної людини неможливо. Для цього не вистачає джерел інформації.

Частину минулого, про яку не збереглося записаних розповідей, називають **дописемною історією**. Іноді для позначення тих часів використовують запозичений з англійської мови термін “доісторичний” (prehistory).

Про доісторичні часи ми дізнаємося переважно з археологічних знахідок. Археологи шукають сліди людської діяльності: знаряддя праці, посуд, зброю тощо. Дослідники аналізують їх, пробують з'ясувати, яким було життя в минулому.

2. Про що можна дізнатися із **джерел 1–3**? Як ти думаєш, висновки вчених щодо них можна вважати достовірними чи припущеннями? Чому?

3. З якою метою вчені досліджують такі речі?

Джерело 1. Найдавніший відомий малюнок людини. Північна Африка, 73 тисячі років тому

Смужки на камені намалювала давня людина за допомогою охри – твердої речовини, що лишає рудий слід. Учені вважають, що це доказ розумової діяльності первісних людей.

Джерело 2. Глиняні фігурки волів, які тягнуть навантажені сани

Джерело 3. Уявний вигляд трипільського поселення

4. Поміркуй, на основі якої інформації вчені змогли відтворити вигляд давнього трипільського поселення.

Писемна історія для українських земель почалася приблизно 2900–2500 років тому. Тоді на північних берегах Чорного моря жили племена кіммерійців, а також постали грецькі міста-колонії.

Про кіммерійців у поемі “Одіссея” написав легендарний давньогрецький поет Гомер (8 – початок 7 ст. до н. е.): “Там кіммерійців похмура земля, що покрита одвіку вогким туманом і зграями хмар”.

Давньогрецький мандрівник Геродот (між 490 і 480 р. до н. е. – між 430 і 424 р. до н. е.), якого пізніше назвали “батьком історії”, побував у грецькому місті-колонії Ольвія, розташованому неподалік сучасного міста Миколаїв. У теперішньому розумінні він не був ученим, оскільки збирав не тільки факти, а й легенди та перекази. Однак саме Геродот першим звів усі розповіді до купи та записав їх. Тобто створив із нашого минулого *історію*.

Геродот описав давню країну Скіфію, яка у період свого розквіту знаходилася на більшій частині українських земель. Сучасникам і нащадкам Геродота дуже подобалися розповіді про цей загадковий край із морозною зимою та хоробрими воїнами. Особливо греків дивували історії про амазонок – жінок, які билися на рівні з чоловіками.

Джерело 4. Давньогрецька тарілка, виготовлена 2500 років тому

Учені вважають, що на тарілці зображена скіфська лучниця-амазонка. Саме в такому одязі (штани та шапка) греки малювали скіфів. Якби це був чоловік, він мав би бороду.

Відколи з’явилася писемність, люди почали записувати: з кого які зібрані податки, куди здійснювали військові походи, які правила й закони приймали, як влаштовували свята. У листах повідомляли новини.

На перший погляд, писемні джерела дають історикам надійнішу інформацію, ніж археологічні знахідки. Але науковці не можуть брати на віру все, що колись хтось написав. Візьмемо славетний Лист запорожців до турецького султана: *“Ти — шайтан турецький, проклятого чорта брат і товариш і самого люципера секретар. Який ти в чорта лицар? ...”* Історики не впевнені, що козаки справді так відповіли правителю Османської імперії на його пропозицію здатися. Утім, тривала популярність документа є цікавою для науки. Вона означає, що з козацьких часів українці зневажливо й з гумором ставляться до своїх ворогів.

Джерело 5. "Запорожці пишуть листа турецькому султану".
І. Рєпін, 1880–1891 роки

5. Про які різновиди історії ти дізнався / дізналася? Чому вони так називаються?

6. Чому в розповіді про минуле бувають припущення?

2. Навіщо вивчати історію?

Чи задумувалися ви, чому люди вивчають минуле? Є принаймні три причини для дослідження історії.

Цікавий факт

Як англійська стала глобальною мовою? Приблизно 200 років тому Британська імперія була наймогутнішою та найбільшою у світі. Казали, що над нею "ніколи не заходить сонце". Тобто, коли в Лондоні був вечір, в Індії, яка на той час перебувала під владою Великої Британії, вже наближався ранок. Головною мовою на всіх британських землях була англійська, однак за межами імперії її використовували нечасто. Культуру та моду обговорювали французькою мовою, наукові праці писали німецькою.

У середині 20 ст. все змінилося. Після Другої світової війни європейські країни були виснажені, а наймогутнішою державою стали Сполучені Штати Америки. По всьому світу поширилися американські кіно, музика, мода, звичаї. А разом з ними – і мова. Зараз у світі англійською розмовляють півтора мільярда людей! Лише для 400 мільйонів вона рідна, решта вивчила цю мову для спілкування, роботи тощо.

Третя причина вивчати минуле полягає в тому, що історія допомагає прогнозувати майбутнє. Події минулого ніколи не повторюються, але з них все ж можна робити висновки.

Довгі тисячоліття острів Пасхи, розташований посеред Тихого океану, був укритий густими заростями дерев і кущів, допоки 1500 років тому на ньому не оселилися люди. Вони вирубували деревину для будівництва будинків, виготовлення човнів та засобів для транспортування велетенських кам'яних ідолів. Кожному поколінню здавалося, що воно бере від природи зовсім небагато. Але за тисячу років на острові Пасхи не залишилося жодного дерева. Те саме може статися і з будь-якою сучасною країною, яка буде бездумно використовувати свої ресурси.

Джерело 7. Сучасний вигляд острова Пасхи у південній частині Тихого океану

7. Випиши з тексту ключові слова й словосполучення, за допомогою яких можна розповісти про те, навіщо вивчати історію.

8. Яка з причин вивчення історії найбільш приваблива для тебе? Чому?

Підсумкові запитання і завдання

1. За яких умов розповідь про минуле стає історією?

2. У чому полягає відмінність між дописемною та писемною історією? Чому дописемний період називають "доісторичним"?

3. Прокоментуй вислів давньоримського мислителя Цицерона (106 р. до н. е. — 43 р. до н. е.): “Трьох задоволень ми чекаємо від історії: перш за все – насолоди пізнавати незвичайні речі; далі — корисних, особливо для життя, настанов; врешті — розповіді про народження теперішнього з минулого...” Наведи приклади, які б ілюстрували такий погляд на історію.

Домашнє завдання

1. Знайди в інтернеті відповіді на запитання:

- Why is our capital called Kyiv?
- Why was the fork invented?
- When did Europeans start to eat potatoes?

Можеш скористатися онлайн-перекладачем Google Translate:
<https://translate.google.com>
